KERNAVĖ

Linas Kvizikevičius

Žvalgomieji tyrimai Kernavėje

2012 m. žvalgomųjų tyrimų Kernavės valstybinio rezervato (Širvintų r.) buferinėje zonoje metu ištirtas 42 m² plotas: Pajautos gatvėje – 2 šurfai (8 m² plotas); Kriveikiškių g. 11 – 1 perkasa (34 m² plotas).

Nustatyta, kad Pajautos gatvės P dalyje, prastūmimo būdu klojamo elektros kabelio vietoje vertingųjų savybių turinčio kultūrinio sluoksnio nėra. Šurfe 1 nuo esamo paviršiaus iki 30 cm gylyje esančio įžemio – žvyro glūdi miškožemis, nežymiai persimaišęs su smėliu ir žvyru. Ant įžemio fiksuotas degėsingas gruntas yra kadaise degusio miško liekanos. Šurfe 2 fiksuotas supiltinis smėlio sluoksnis, atsiradęs šalimais tiesiant kelią ir užpilant esamą daubą.

Tyrinėjimų Kriveikiškių g. 11 sklype elektros kabelio paklojimo vietoje yra perartas kultūrinis sluoksnis su pavieniais bronzos amžiaus, XIV ir XIX a. radiniais bei neaiškaus laikotarpio struktūrų liekanomis (stulpavietėmis).

Iš viso suinventorinta 14 radinių: 8 XIV–XIX a. buitinės keramikos fragmentai bei 7 akmens (bronzos) amžiaus titnaginiai dirbiniai ir gamybinės atliekos.

The field evaluation in Kernavė

In 2012, during an evaluation in the buffer zone of the Cultural Reserve of Kernavė (Širvintos District), two test pits (a total of 8 m²) were excavated in Pajautos Street and one trench (34 m²) on the plot at Kriveikiškių St. 11.

A repeatedly ploughed cultural layer with isolated Bronze Age, 14th-century, and 19th-century finds and postholes from no clear period had formed on the plot at Kriveikiškių St. 11.

KLAIPĖDA

Darius Balsas

Daržų gatvė 9A

2012 m. Daržų g. 9A esančiame sklype, kuris patenka į Klaipėdos senojo miesto vietos su priemiesčiais (UK 27077) teritoriją, vykdyti detalieji archeologiniai tyrimai. Tiriamas sklypas yra Klaipėdos miesto istoriniame Odų (Frydricho) priemiestyje. Iš rašytinių šaltinių yra žinoma, jog 1571 m. Prūsijos hercogas Albrechtas Frydrichas šią teritoriją padovanojo Klaipėdos miestui. Priemiesčiui suteikus privilegiją, jis buvo pavadintas Frydricho miestu, kuris 1722 m. buvo prijungtas prie senamiesčio (Tatoris J., *Senoji Klaipėda. Urbanistinė raida ir architektūra iki 1939 m*., V., 1994, p. 44–45). 1923 m. Klaipėdos miesto plane tirto sklypo vietoje pažymėtas sinagogos pastatas. Remiantis istorine medžiaga, sklypuose Daržų g. 7 ir 9A nuo XIX a. pabaigos iki 1939 m stovėjusi Klaipėdos miesto sinagoga. Prieš tai XVIII a. pastatas priklausė Micheliui Kaulbarsui. XIX a. I pusėje valda perėjo kubiliui J. W. Fischeriui. XIX a. pabaigoje ar XX a. pradžioje pastatą nusipirko žydų bendruomenė ir namą pritaikė sinagogai. 1939 m. sinagoga buvo sudeginta (*LIIR*, f. 1, b. 5067).

1985 m. E. Paleckis tyrimų metu Daržų g. 8 nustatė, kad ankstyviausias kultūrinis sluoksnis datuojamas XVIa. viduriu, o užstatymas datuo-

jamas XVII a. pabaiga – XVIII a. viduriu. Daržų g. 1 pastato viduje iškastoje tranšėjoje 1980 m. fiksavo XVII a. pabaigos užstatymo liekanas (*LIIR*, f. 1, b. 913). 2005 m. M. Brazauskas sklype Aukštoji g. 15 / Daržų g. 9 atliko žvalgomuosius archeologinius tyrimus, kurių metu buvo ištirti 4 šurfai (28 m^2) bei 50 m^2 plotas. Tyrimais nustatyta, kad šioje vietoje XVI–XVII a. buvo pelkėta vietovė. Ankstyviausias užstatymas šioje vietoje datuojamas XVIII a. (*ATL 2005 metais*, V., 2006, p. 252–253). 2008 m. R. Songailaitė sklypo Daržų g. 9A ŠR dalyje ištyrė 11,5 m^2 plotą. Iki 2,2 m storio kultūriniame sluoksnyje išskirti 4 horizontai: I horizontas datuotas XIX a. pabaiga – XX a.; II horizontas (iki 80 cm storio), datuojamas XVIII a. pabaiga – XIX a., fiksuotas 50 cm gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus; III apie 40 cm storio ir XVIII a. datuojamas horizontas fiksuotas 1,3–1,4 m gylyje; IV horizontas aptiktas 1,7 m gylyje. Tai tamsios žemės sluoksnis su XVII a. radiniais: molinių keptuvių, puodų, lėkščių šukėmis. Tyrinėto ploto ŠV pusėje žemės paviršiuje atidengtų pamatų fragmentas priskiriamas XIX a. pabaigai statytai sinagogai. Tyrimai atlikti griaunamų garažų vietoje, kurie buvo pastatyti ant II Pasaulinio karo slėptuvės. Griovimų metu buvo pažeistos apie 1 m aukščio nuo dabartinio žemės paviršiaus iškilusios slėptuvės sienos (*ATL 2008 metais,* V., 2009, p. 356–357).

2012 m. tyrimų metu ištirta 129 m^2: 2 plotai (1 – 57,5 m^2, 2 – 56, 5 m^2) ir 4 2x1 m dydžio šurfai. Aptikti ir inventorinti 496 radiniai, iš jų 308 buitinės keramikos (lėkščių, puodų, puodynių, keptuvių) šukės, 97 plokštiniai kokliai, dengti žalia ir juoda glazūra, 23 stiklinių butelių fragmentai, 22 kaolino pypkių dalys ir kt. Radiniai perduoti MLIM.

Ištirtuose plotuose ir šurfuose fiksuotas iki 2,2 m storio XVI a. pabaigos – XX a. kultūrinis sluoksnis. Sluoksnyje išskirti 4 horizontai: I horizontas – XIX–XX a., II horizontas – XVII a. II pusė – XVIII a., III horizontas – XVII a. I pusė, IV horizontas – XVI a. pabaiga.

I horizontas fiksuotas 25–40 cm gylyje. Jo storis siekia 40–80 cm. Horizontą sudaro per-

1 pav. Sinagogos pamatas ir II Pasaulinio karo slėptuvės fragmentas plote 1. D. Balso nuotr.

Fig. 1. The synagogue foundation and a fragment of a Second World War shelter in area 1

maišyti žvyro, pilkos žemės su smulkiomis griuvenomis sluoksniai. Šiame horizonte fiksuotos struktūros bei jų fragmentai datuojami XIX a. II puse – XX a. Plote 1 ir 2, 20–35 cm gylyje nuo žemės paviršiaus atidengti XIX a. pabaigos – XX a. pradžios sinagogos pamatai (1 pav.). Pamatai yra 0,7–1,3 m pločio, 45 cm aukščio, sudėti iš neskaldytų 20x15, 70x55 cm dydžio akmenų. Akmenys rišti cemento ir kalkių skiediniu. Plote 1 atidengta pamato ŠV dalis bei vidinių sienų pamatai. Pastato PR siena turėtų būti į PR nuo ploto 2 ribų. Šie sinagogos pamatai taip pat buvo aptikti 1980 ir 2008 m. vykdytų žvalgomųjų archeologinių tyrimų metu. Sinagogos pamatai palikti neišardyti, užkonservuoti ir užpilti. Taip pat šiam horizontui priklauso plote 1 aptiktas II Pasaulinio karo slėptuvės fragmentas. Slėptuvės viršutinė dalis buvo nuardyta 2008 m., išliko tik apie 1 m aukščio apatinė dalis. Slėptuvės koridorius orientuotas ŠR–PV kryptimi, įėjimas yra buvęs iš ŠV pusės. Plote atidengtas 1,7–2,2 m pločio ir 7 m ilgio slėptuvės fragmentas. Slėptuvės pamatai – betoniniai, sienos mūrytos iš raudonų plytų, rištos cementu.

2 pav. Medinio pastato pamatas plote 2. D. Balso nuotr.
Fig. 2. The foundation of a wooden building, in area 2

Sienų storis siekia 40 cm. Ploto 2 I horizontui priklauso ir atidengtos XX a. II pusės mūrinės sandėlių-garažų liekanos.

II horizontas fiksuotas 0,65–1 m gylyje. Jo storis siekė 35–70 cm. Šį horizontą sudaro pilkos ir rudos žemės su smulkiomis griuvenomis sluoksniai. Jame fiksuotos struktūros bei jų fragmentai datuojami XVII a. II puse – XVIII a. Horizontui priskirtas plote 2 aptiktas akmeninio pamato fragmentas ir krosnies padas. Padas yra kvadrato formos, 1,6x1,5 m dydžio, konstrukcijos aukštis – 15 cm. Apatinė pado plytų eilė mūryta ant pamatinių akmenų (nuo 21x 14 cm iki 40x18 cm dydžio). Mūras sudėtas iš stambių rankomis lipdytų plytų, kurių dydis 30x14x7 cm. Plytos rištos rusvu kalkių skiediniu. Pamato viršutinė dalis fiksuota 65 cm gylyje. Konstrukcija sudėta iš dviejų akmenų eilių, ilgis siekia 2,95 m. Apatinė iki 38x30 cm dydžio akmenų eilė sudėta ant juodos žemės su smulkiomis griuvenomis sluoksnio. Ant šios eilės krauti mažesni akmenys, nuo 7x5 iki 29x24 cm dydžio. Akmenys nesurišti jokiu skiediniu.

III horizontas fiksuotas 0,95–1,4 m gylyje. Jo storis siekia 30–40 cm. Horizontą sudaro juodos žemės su smulkiomis griuvenomis sluoksnis. Jame fiksuotos struktūros bei jų fragmentai datuojami XVII a. I puse. Šiam horizontui priskirtos plote 2, 1,4–1,45 m gylyje aptiktas 6,5x5,5 m dydžio medinio pastato pamatas (2 pav.). Jis sudėtas iš stambių akmenų (34x23–61x36 cm dydžio), kurie sudėti ant giliau esančio durpių sluoksnio iki 50 cm atstumu vienas nuo kito. Ant akmenų suguldytos iki 40 cm pločio medinės lentos. Pastato grindys drėbtos iš melsvo šlyno. 1,4–1,85 m gylyje fiksuoti 35–40 cm storio juosvo durpingo smėlio ir juodų durpių sluoksniai, kuriuose rasta pavienių XVI a. pabaigos radinių.

Daržų St. 9A

In 2012, a total of 129 m² (two trenches and four test pits) were excavated during the evaluation at Daržų St. 9A. 496 finds including 308 sherds of household pottery, 97 panel stove tile (*Blattkachel*) fragments, 23 glass bottle fragments, 22 kaolin pipe pieces, etc. were discovered and inventoried.

A late 16th–20th-century cultural layer up to 2.2 m thick was recorded in the excavated areas and test pits. The layer is divided into four horizons: horizon I – 19th–20th centuries, horizon II – second half of the 17th–18th centuries, horizon III – first half of the 17th century, and horizon IV – late 16th century.

The foundation of a late 19th – early 20th-century synagogue (Fig. 1) were unearthed in horizon I. The stone foundation fragment and stove pad discovered in area 2 were assigned to horizon II. The wooden building foundation (Fig. 2) created using large stones that was discovered at a depth of 1.4–1.45 m in area 2, was assigned to horizon III. 35–40 cm thick layers of blackish peaty sand and black peat, which contained isolated late 16th-century finds, was recorded at a depth of 1.4–1.85 m.

Darius Balsas

Liepų gatvė 4, 6

2012 m. birželio–liepos mėnesiais Klaipėdoje, sklype Liepų g. 4–6, kuris patenka į Klaipėdos miesto istorinės dalies (UK 22012) ir Klaipėdos miesto su priemiesčiais (UK 27077) teritorijas, vykdyti detalieji archeologiniai tyrimai. Liepų gatvė pradėjo formuotis XVI–XVII a. sandūroje. Namų statyba gatvėje ypač suintensyvėjo po Septynerių metų karo (1756–1763 m.), Klaipėdos miestui ėmus sparčiai plėstis į kitą Dangės upės pusę, pavadintą Naujamiesčiu. Iki XVIII a. pabaigos Liepų gatvės pradžioje buvo prekyvietė, vadinta Žąsų turgumi. 1798–1799 m. gatvėje buvo pasodinta liepų alėja. Čia ėmė kurtis vietinės aukštuomenės atstovai: anglų, škotų, vokiečių kilmės pirkliai ir pramoninin-kai, nes tuo metu gatvė buvo tapusi viena prestižiškiausių Klaipėdoje. Seniausioje gatvės atkarpoje šiuo metu išlikę nemažai vertingų XVIII a. pabaigoje – XIX a. statytų vilų (Liepų g. 7, 10, 12) bei XVIII a. pabaigos smuklės pastatas (Liepų g. 5) (Tatoris J., *Senoji Klaipėda. Urbanistinė raida ir architektūra iki 1939 metų,* V., 1991, p. 55, 234).

2011 m. šiame sklype buvo ištirti 4 2x1 m dydžio šurfai. Tyrimų metu buvo aptiktas fragmentiškas kultūrinis sluoksnis, kuris pagal surinktus buitinės keramikos fragmentus datuotas XVII–XVIII a. Remiantis šiais tyrimų rezultatais, tais pačiais metais sklype vykdyti detalieji archeologiniai tyrimai. Tyrimų metu buvo ištirti 3 plotai (1–3), iš viso bendras 300 m² plotas. Tyrimų vietoje fiksuotas iki 2,5 m storio kultūrinis sluoksnis. Viršutinę jo dalį sudaro iki 1 m storio pokariu susiformavęs griuvenų sluoksnis. Apatinėje dalyje fiksuotas neintensyvus, iki 50 cm storio XVIII a. pabaigos – XIX a. pradžios sluoksnis. Detaliųjų archeologinių tyrimų metu aptikta ir registruota per 1000 archeologinių radinių. Dauguma jų – tai molinių, fajansinių ir porcelianinių indų šukės, plokštiniai kokliai ir jų dalys, kaolininių pypkių fragmentai, stikliniai buteliai ir jų duženos. Radiniai datuojami XVIII–XX a

2012 m. ištirtas *plotas 4* (150 m² dydžio). Tyrimų metu surinkta XVIII a. pabaigos – XX a. radinių. Radiniai perduoti MLIM.

Ištirtame plote fiksuotas iki 1,95 m storio